

Språket i bruk: Språklig variation

Lektion 3, HT 2008

NNS290/1, NPO291

Jan Lindström

Språk eller dialekt

- Språk i världen: ca 6800...
 - svenskan på 90:e plats
 - 98 % av språk har färre talare än svenskan
- När har vi olika språk?
 - svenska # finska (icke-besläktade)
 - svenska # danska # norska # isländska ?
 - svenska, skånska, älvdalska, pitemål
 - finska, tornedalsfinska, kvenska, karelska

Språk och gemenskap

- Språkgemenskap, talgemenskap, skriftgemenskap
 - normer: konventioner som reglerar beteendet
 - upplevd norm # faktisk norm
 - mer inbördes likhet än med en annan grupp
 - interaktion och nätverk mellan medlemmarna
 - symbolisk integration (attityder, anpassning)
- kod
 - normerna som genererar varieteter
- etnisk identitet

Språklig variation = ”-lekter”

- dialekt
 - region
- sociolekt
 - samhällsklass
- kronolekt
 - ålder
- sexolekt
 - kön
- = olika dimensioner av vem man är

Dialekter

- geografisk utbredning av
 - uttal, böjning, ordförråd, satsbyggnad
- isogloss, gränsknippen
 - dialektgräns, kontinuum, språköar
- genuin och utjämnad dialekt
- regionalt standardspråk
- (neutral) standard (riksspråk)
 - superstandard (högspråk)
 - substandard (lågspråk)

Sociolekter

- samhällshierarki – språklig avspelning
- från ett kollektivt klassamhälle till individualiserade livsstilar
 - en klass kännetecknas av en livsstil
 - socialgrupp, socioekonomisk grupp
 - ekonomi, umgänge, kulturkonsumtion
- kulturellt och ekonomiskt kapital
 - universitetslärare, företagsledare, arbetare

Språk och social variation

- *walking, walkin*
- Måhända socialt bundet, men än sen då?
- Identifiering med norm, makt, bildning
 - eller emancipation från dessa
- Begränsad kod
 - kontextbunden, specifik
- Elaborerad kod
 - abstrakt, universell

Språk och samhälle: närspråk och fjärrspråk

	Privat närspråk	Offentligt fjärrspråk
Tal	X	x
Skrift	x	X

Några konsekvenser

- Offentlighetens språk
 - de makthavandes och bildades språk
 - statlig normering (inbyggd normbildning)
 - hög status
 - utvecklade kulturer
- Närspråk
 - ingen normering (normutmaning?)
 - låg status
 - primitiva kulturer, subkulturer

(Språk)sociala variabler

- Fackförbundetstillhörighet
- Utbildningslängd
- Yrke
- Sociala nätverk

Kronolekter

- Individens ålder som sociologvristisk faktor
 - att åldras = individuell rörelse i tid
- Åldersgradering (åldersavgränsning)
 - barnspråk, ungdomsspråk, vuxenspråk, pensionärsspråk
 - innovativt # konservativt språk
- Åldern är en variabel bland andra
 - livserfarenhet, social klass, kön...

Sexolekter

- Kvinnors och mäns språk, språkliga könsskillnader
 - genus, könsroll
 - hur man får/ska prata, vilka ord använda
- Skillnader i uttal, ordförråd och syntax
 - kvinnor # män i samma samhällsklass
- Taltid, pratsamhet

Register och stil

- Register = vad man gör
 - stil = hur man gör det
- Yrkesregister
 - verksamheten är utslagsgivande för hur man låter
 - lekt-inslagen kan vara åtskiljande
- Formalitetsgrad
 - stillägen

Källa till denna lektion

- Einarsson, Jan 2004: Språksociologi.
Lund: Studentlitteratur.
– S. 27–41, 135–201